

CLIMATE COLLATERAL DAMAGE

De kosten van investeren in
oorlog tijdens een klimaatcrisis

TIPPING POINT
NORTH SOUTH

Stop
Wapenhandel

tni
transnationalinstitute

Tijdens de bijeenkomst van klimaatonderhandelaars uit de hele wereld op de klimaattop (COP27) in Egypte zullen militaire uitgaven niet op de officiële agenda staan. Toch hebben militaire uitgaven en wapenaankopen grote invloed op de mogelijkheid om de klimaatcrisis te bestrijden, zeker wanneer dat op een rechtvaardige manier moet. Elke euro die aan de krijgsmacht wordt uitgegeven verhoogt niet alleen de uitstoot van broeikasgassen maar onttrekt ook financiën middelen en mogelijkheden aan het aanpakken van een van de grootste existentiële bedreigingen die de mensheid ooit heeft gekend. Bovendien is de groeiende bewapening olie op het klimaatvuur dat geweld en conflicten aanwakkert en het lijden verergerd van gemeenschappen die kwetsbaar zijn voor klimaatverandering.

Militaire uitgaven en de uitstoot van broeikasgassen volgen dezelfde steile opwaartse curve. Wereldwijd stijgen de militaire uitgaven al sinds het einde van de jaren negentig, met een sterke toename sinds 2014 tot een recordhoogte van \$ 2.000 miljard in 2021. Toch zijn dezelfde landen die het meest verantwoordelijk zijn voor hoge militaire uitgaven niet in staat om zelfs maar een fractie van deze middelen vrij te maken om de opwarming van de aarde tegen te gaan.

Uit ons onderzoek blijkt het volgende:

De rijkste industrielanden die het meest verantwoordelijk zijn voor de klimaatcrisis geven veel meer uit aan de krijgsmacht dan aan klimaatfinanciering

- De **rijkste industrielanden** (Annex II-landen in VN-klimaatterminologie) **geven 30 keer meer uit aan hun krijgsmacht dan aan de klimaatfinanciering** voor kwetsbare landen waaraan ze zich verplicht hebben.
- **Zeven van de tien historisch grootste uitstoters staan ook in de top tien van landen met hoogste militaire uitgaven.** De Verenigde Staten hebben veruit de hoogste militaire uitgaven, gevolgd door China, Rusland, het Verenigd Koninkrijk, Frankrijk, Japan en Duitsland. De andere drie landen met de hoogste militaire uitgaven – Saoedi-Arabië, India en Zuid-Korea – hebben ook hoge uitstoot van broeikasgassen.
- **Tussen 2013 en 2021 gaven de rijkste (Annex II) landen \$ 9,45 biljoen uit aan de krijgsmacht**, dat is 56,3% van de totale wereldwijde militaire uitgaven (\$ 16,8 biljoen), vergeleken met naar schatting \$ 243,9 miljard aan aanvullende klimaatfinanciering. Sinds 2013 zijn de militaire uitgaven met 21,3% gestegen.

Militaire uitgaven verhogen de uitstoot van broeikasgassen

- Onderzoek van Tipping Point North South uit 2020 schat de **totale CO2-voetafdruk van strijdkrachten** en wapenindustrieën in 2017 op **ongeveer 5% van de totale wereldwijde uitstoot van broeikasgassen**. Ter vergelijking: de burgerluchtvaart is verantwoordelijk voor 2% van de wereldwijde uitstoot van broeikasgassen.
- Wat betreft brandstofverbruik, als de **gezamenlijke strijdkrachten van de wereld een land waren**, zouden ze de **29ste grootste oliebruiker ter wereld** zijn, net voor België en Zuid-Afrika.
- Onderzoekers van Conflict & Environment Observatory en Scientists for Global Responsibility schatten de jaarlijkse militaire CO2-voetafdruk op **205 miljoen ton kooldioxide-equivalent voor de VS** en **11 miljoen ton voor het VK**, terwijl Frankrijk verantwoordelijk is voor ongeveer een derde van de geschatte 24,8 miljoen ton van de Europese Unie.

Het leger kan niet vergroenen

De strijdkrachten van de rijkste landen beweren zich in te spannen om klimaatverandering aan te pakken, wijzend op hun zonnepanelen op kazernes, bescherming tegen zeewaterstijging en het bijmengen van alternatieve brandstof in militaire systemen. Bij nadere beschouwing valt dit tegen:

- **De meeste nationale militaire klimaatstrategieën hebben slechts vaag geformuleerde reductiedoelen.** De Britse *Strategische Aanpak Klimaatverandering en Duurzaamheid* uit 2021 bijvoorbeeld stelt geen ander reductiedoel dan 'bijdragen aan de verwezenlijking van de verplichting in het Verenigd Koninkrijk om tegen 2050 netto nul emissies te bereiken'.
- **Het lukt de strijdkrachten niet om geschikte brandstofalternatieven te vinden voor transport en materieel van operaties en oefeningen** – die 75% van het militaire energieverbruik uitmaken. Vliegtuigbrandstof heeft een aandeel van grofweg 70% in het totale brandstofgebruik van de krijgsmacht, gevolgd door marinebrandstof en brandstofgebruik door voertuigen. Het leger staat voor dezelfde uitdagingen als de civiele sector: alternatieve brandstoffen zijn nog steeds te duur, beperkt verkrijgbaar en niet duurzaam.
- **De meeste 'netto nul' doelen zijn gebaseerd op onjuiste veronderstellingen** en rekenen op technologieën als CCS (broeikasgasafvang- en opslag), die nog niet op grote schaal beschikbaar zijn. Of op alternatieve brandstoffen die ernstige sociale en ecologische kosten met zich meebrengen.
- **Ondertussen blijft het leger nieuwe, nog vervuilender wapensystemen invoeren.** Zo verbruiken F-35A gevechtsvliegtuigen ongeveer 5.600 liter kerosine per uur vergeleken met 3.500 voor de F-16's die ze vervangen. Aangezien militaire systemen een levensduur hebben van 30 tot 40 jaar, zullen zeer vervuilende systemen die nu worden ingevoerd nog vele jaren in gebruik zullen zijn.

Bovendien stellen militaire allianties als de NAVO dat militaire superioriteit belangrijker is dan het tegengaan van de klimaatcrisis. Klimaatverandering blijkt in nationale veiligheidsplannen vaak een aanleiding tot hogere militaire uitgaven om deze 'dreiging' het hoofd te bieden, in plaats van een uitdaging om operaties te verminderen of anders in te vullen.

De Russische invasie in Oekraïne heeft mega-stijging van militaire uitgaven en emissies tot gevolg

De Russische invasie van Oekraïne in 2014, en vooral de escalatie sinds februari 2022, is gebruikt voor forse verhoging van de militaire uitgaven (en dus de uitstoot van broeikasgassen), zonder enige indicatie dat Rusland of de NAVO ook maar een moment aan de klimaateffecten hebben gedacht.

- De Europese Commissie verwacht een verhoging van militaire uitgaven van de lidstaten van minimaal 200 miljard euro, een combinatie van ad hoc extra middelen en structurele verhogingen op langere termijn. De **VS hebben voor 2023 een recordbedrag van 840 miljard dollar** voor de krijgsmacht voorzien, en Canada kondigde in 2022 een extra bedrag van 8 miljard euro aan voor de komende vijf jaar. **Rusland verhoogt de militaire uitgaven met 27 procent ten opzichte van 2021**, wat het budget in 2023 op 83,5 miljard dollar brengt. **Klimaatdoelen worden gemakkelijk overboord gegooid** als het gaat om militaire doelen. Alleen al in 2022 zijn 476 van de brandstofslurpende straaljager F-35 besteld: 24 voor Tsjechië, 35 voor Duitsland, 36 voor Zwitserland, zes extra voor Nederland bovenop eerdere bestellingen en 375 voor de VS.

- **De oorlog onttrekt nu al middelen aan klimaatfinanciering voor militaire uitgaven.** In juni 2022 onttrok het VK geld van zijn budget voor klimaatfinanciering om een militair steunpakket van £ 1 miljard voor Oekraïne gedeeltelijk te financieren. De Noorse regering heeft alle uitbetalingen van ontwikkelingshulp, inclusief klimaatfinanciering, stopgezet om een 'overzicht' te krijgen van de mogelijke gevolgen van de oorlog in Oekraïne. Nederland financierde extra uitgaven voor defensie onder meer uit het klimaat- en stikstoffonds.

De grootste winnaar van deze militaire mega-uitgavenstijging is de wapenindustrie

De wapenindustrie vaart wel bij de wereldwijde stijging van militaire uitgaven, en bij de uitbreiding naar sectoren als grens- en immigratiecontrole. Het Europees Defensieagentschap (EDA) meldde in 2021 dat 'de aanschaf van nieuw materieel het sterkst heeft geprofiteerd van de algehele groei van defensie-investeringen' in de afgelopen jaren. Na de grootschalige invasie van Rusland in Oekraïne, en met name na de Duitse aankondiging van 100 miljard euro extra uitgaven, zijn de aandelenkoersen van grote wapenbedrijven omhooggeschoten.

De rijkste landen exporteren wapens naar de landen die het meest kwetsbaar zijn voor klimaatverandering, waardoor conflicten en oorlogen worden aangewakkerd terwijl het klimaat instort

- **De rijkste (Annex II) landen waren verantwoordelijk voor 64,6% van de totale waarde van internationale wapenhandel (2013-2021)**
- **Annex II-landen hebben wapens geëxporteerd naar alle 40 meest klimaat-kwetsbare landen.** Dertien van deze landen zijn betrokken bij gewapende conflicten, 20 hebben een autoritaire regime en 25 behoren tot de meest arme landen. Sommige van hen vallen onder een wapenembargo van de VN en/of de EU (Afghanistan, Centraal-Afrikaanse Republiek, Myanmar, Somalië, Soedan, Jemen en Zimbabwe).
- Ook Rusland en China, de tweede en de vierde grootste wapenexporteur van de wereld, exporteren naar klimaat-kwetsbare landen. Tussen 2013 en 2021 exporteerde **China naar 21 en Rusland naar 13** van de meest klimaat-kwetsbare landen van de wereld.

Wapenaankopen slorpen niet alleen geld op dat hard nodig is om klimaatverandering te voorkomen en de rampzalige gevolgen op te vangen, maar versterken ook het risico op conflicten, repressie en mensenrechtenschendingen voor bevolkingsgroepen in de frontlinie van klimaatverandering.

Egypte is een van de vele landen die gesteund worden met wapendeals in plaats van klimaatactie

Egypte is in november 2022 gastheer van de VN-klimaatconferentie COP27, maar staat meer bekend om zijn hoge militaire uitgaven dan om zijn klimaatactie.

- **Tussen 2017 en 2021 stond Egypte in de top vijf van wapenimporterende landen, met 5,7% van de wereldwijde invoer.** De belangrijkste leveranciers zijn Rusland (41%), Frankrijk (21%) en Italië (15%). De Egyptische politie en grenswacht wordt gesteund door EU-lidstaten, met name door Duitsland.
- **Sinds 2014 heeft Egypte contracten afgesloten voor fossiele brandstoffen ter waarde van \$ 74 miljard,** onder meer met Amerikaanse bedrijven als ExxonMobil en Chevron. Het land is het er niet in geslaagd om effectieve klimaatadaptatieplannen te ontwikkelen. Het onderdrukt klimaat- en democratieactivisten, ook rondom klimaatconferentie COP27.

Van de militaire uitgaven kan een wereldwijde Green New Deal betaald worden

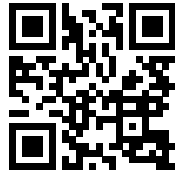
De rijkste landen komen hun beloften niet na om jaarlijks een schamele 100 miljard dollar aan klimaatfinanciering bij te dragen voor de meest klimaat-kwetsbare landen. En ze weigeren vergoeding van de toenemende schade door de klimaatcrisis, zoals de overstromingen in Pakistan en de droogte in de Hoorn van Afrika in 2022.

- Het **gezamenlijke militaire budget** van de 10 landen met de hoogste militaire uitgaven is **voldoende om 15 jaar lang de beloofde \$ 100 miljard klimaatfinanciering te betalen**.
- ***\$ 70 miljard aan klimaatadaptatie** kan worden betaald met **slechts 4%** van wat de 10 landen met de hoogste militaire uitgaven (VS, China, India, VK, Rusland, Frankrijk, Duitsland, Saoedi-Arabië, Japan en Zuid-Korea) jaarlijks aan hun strijdkrachten uitgeven (een verhouding van 1 :23) en met 3% van de jaarlijkse wereldwijde militaire uitgaven (1:30).
- Samen met andere financieringsvoorstellen – zoals het stopzetten van subsidies voor fossiele brandstoffen, uitbetaling van speciale trekkingsrechten (SDR's), nieuwe belastingen op de winning van fossiele brandstoffen, financiële transacties, luchtvaart en scheepvaart – is er meer dan genoeg geld voor de financiering van mitigatie, adaptatie, en verlies en schade.

Midden in de klimaatcrisis, terwijl de aarde gevaarlijke, onomkeerbare omslagpunten dreigt te bereiken, is internationale samenwerking van allesoverheersend belang. Maar anno 2022 verergert een wapenwedloop de klimaatcrisis. Dit kon niet op een slechter moment komen. De klimaatcrisis is een acute veiligheidsdreiging. Om deze aan te pakken hebben we *alle* landen nodig - zowel NAVO-landen als de permanente leden van de VN-Veiligheidsraad Rusland en China - om samen het klimaat voorrang te geven boven militarisme. Geen land is veilig als de aarde niet veilig is.

✉ **Subscribe to our newsletter:**
www.tni.org/en/subscribe

or scan the QR code:

AUTHORS: Mark Akkerman, Deborah Burton, Nick Buxton, Ho-Chih Lin,
Muhammed Al-Kashef, Wendela de Vries

EDITOR: Nick Buxton

COPYEDITOR: Deborah Eade

DESIGN: Evan Clayburg

PUBLISHED BY:

Transnational Institute – www.TNI.org

Stop Wapenhandel – www.stopwapenhandel.org

Tipping Point North South – www.tippingpointnorthsouth.org

Global Campaign on Military Spending (GCOMS) – www.demilitarize.org

ACKNOWLEDGEMENTS: Thanks to Benjamin Neimark, Daniel Willis, Josephine Valeske,
Niamh Ni Bhriain and Stuart Parkinson for their helpful comments and feedback on
drafts of this report.

November 2022

Contents of the report may be quoted or reproduced for non-commercial purposes,
provided that the source is properly cited. TNI would appreciate receiving a copy of
or link to the text in which it is used or cited. Please note that the copyright for the
images remains with the photographers.

<http://www.tni.org/copyright>

The Transnational Institute (TNI) is an international research and advocacy institute committed to building a just, democratic and sustainable planet. For more than 40 years, TNI has served as a unique nexus between social movements, engaged scholars and policy makers.

www.TNI.org

Stop Wapenhandel

Stop Wapenhandel is an independent research and campaign organisation opposed to the arms trade and the arms industry. It campaigns against arms exports to poor countries, undemocratic regimes and countries in conflict areas. It also stands against the financing of the arms trade by governments, banks and pension funds.

www.stopwapenhandel.org

TIPPING POINT NORTH SOUTH

Tipping Point North South (TPNS) is a co-operative that supports and initiates creative, campaign-driven projects that advance the global social justice agenda. It is a 'for the benefit of community' co-operative serving 'community' at all levels – from local to national to international –with a focus on global social, economic and environmental justice issues.

www.tippingpointnorthsouth.org